

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**TAARIFA YA MWAKA YA SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA
KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA UWEKEZAJI WA MITAJI YA
UMMA (PIC) KWA KIPINDI CHA KUANSZIA FEBRUARI, 2022 HADI
JANUARI, 2023**

*(Inatolewa chini ya Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni
za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020)*

FEBRUARI, 2023

YALIYOMO

YALIYOMO	i
IKISIRI (ABSTRACT)	ii
SEHEMU YA KWANZA.....	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Maelezo ya Awali	1
1.2 Madhumuni ya Taarifa.....	1
1.3 Muundo wa Taarifa	1
1.4 Msingi wa Shughuli za Kamati.....	2
1.5 Njia zilizotumika (Methodology).....	3
SURA YA PILI	5
2.0 SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA KAMATI	5
2.1 Maelezo ya awali	5
2.2 Uchambuzi wa Taarifa za Uwekezaji wa Mitaji ya Umma	6
2.3 Matokeo ya Uchambuzi wa Utendaji wa Mashirika na Taasisi za Umma zinazotumia Mitaji ya Umma	7
2.3.1Changamoto iliyojitokeza baada ya Shirika la Hifadhi za Taifa Tanzania (TANAPA) kuongezewa Idadi ya Hifadhi	7
2.3.2Mfuko Maalum wa Uwekezaji (Investment Fund)	8
2.3.3Viwanda vinavyomilikiwa na Taasisi za umma kuzalisha chini ya uwezo (Under capacity)	9
2.3.4Ukosefu wa Mfumo Mmoja unaosomana wa TEHAMA katika Utendaji wa Taasisi na Mashirika ya Umma:	10
2.3.5Msongamano wa Shehena katika Bandari Dar es Saalam - (TPA)	10
2.3.6Ushirikishwaji wa Sekta Binafsi kwenye Miradi ya Utalii.....	11
2.3.7Deni la Bodi ya Pamba	11
2.3.8Mapungufu kwenye Sheria zinazoanzisha na kuendesha taasisi na mashirika ya umma	12
2.3.9Jukumu la kuweka Vinasaba kwenye Mafuta linalotekelezwa na Shirika la Viwango Tanzania (TBS).....	13
2.3.10Taasisi za umma kushindwa kukusanya Madeni (Receivables)	13
2.3.11Mfumo wa kutoa Fedha za Ruzuku kwa Mamlaka za Uhifadhi	14
2.4 Ufuatiliaji wa Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge	15
2.5 Uchambuzi wa Utekelezaji wa Miradi ya Uwekezaji iliyotembelewa na kamati	15
2.5.1Miradi ya Maji.....	16
2.5.2Mradi ya kuongeza thamani mazao ya mifugo.....	17
2.5.3Miradi ya Nishati.....	18
2.5.4Miradi ya Afya na Ithibati	19
2.5.5Miradi ya kutoa Huduma	20
2.5.6Miradi ya kuchochea Utalii.....	22

SEHEMU TATU	24
3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO	24
3.1 Maoni	24
3.2 Mapendekezo	24
3.2.1 Mfuko Maalum wa Uwekezaji (Investment Fund)	24
3.2.2 Viwanda vinavyomilikiwa na Taasisi za umma kuzalisha chini ya uwezo (under capacity).....	25
3.2.3 Changamoto ya kifedha iliyojitokeza baada ya Shirika la Hifadhi la Taifa Tanzania kuongezewa idadi ya hifadhi (TANAPA)	26
3.2.4 Msongamano wa Shehena katika Bandari Dar es Saalam - (TPA) 26	
3.2.5 Ushirikishwaji wa Sekta Binafsi kwenye Miradi ya Utalii.....	27
3.2.6 Deni la Bodi ya Pamba	28
3.2.7 Ukosefu wa Mfumo Mmoja unaosomana wa TEHAMA katika Utendaji wa Taasisi na Mashirika ya Umma:	29
3.2.8 Mapungufu kwenye Sheria zinazoanzisha na kuendesha taasisi na mashirika ya umma	29
3.2.9 Jukumu la kuweka Vinasaba kwenye Mafuta linalotekelezwa na Shirika la Viwango Tanzania (TBS).....	30
3.2.10 Taasisi za Umma kushindwa kukusanya Madeni (Receivables) 30	
3.2.11 Mfumo wa Kutoa Fedha za Ruzuku kwa Mamlaka za Uhifadhi 31	
SEHEMU YA NNE	33
4.0 HITIMISHO	33
4.1 Shukurani.....	33
4.2 Hoja	35
5.0 KIAMBATISHO	a

IKISIRI (ABSTRACT)

Taarifa hii inahusu Shughuli zilizotekelezwa na Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Umma (PIC) kwa kipindi cha kuanzia Februari 2022 hadi Januari, 2023. Wigo wa Taarifa hii unagusa Mitaji ya Umma katika taasisi na mashirika ya umma pamoja Kampuni ambako Serikali ina hisa chache.

Kufanikisha hayo, Taarifa imegawanyika katika sehemu kuu tano, tatu zikiwa sehemu za msingi wa taarifa, ya nne ikiwa sehemu ya shukrani na kutoa hoja na ya tano ni viambatisho vya taarifa ambavyo ni orodha ya Taasisi na Mashirika ya Umma yaliyokutana na kamati kwa mwaka mzima na jedwali la utekelezaji wa maazimio ya Bunge yaliyotokana na taarifa ya kamati iliyowasilishwa Februari, 2022. Sehemu ya kwanza imefafanua mambo ya jumla ikiwemo msingi wa kazi na njia zilizotumika katika utekelezaji wa majukumu ya Kamati kwa kipindi cha mwaka 2022/2023. Sehemu ya Pili, Taarifa inafafanua uchambuzi wa shughuli zilizotekelezwa na kuonyesha hali ya uwekezaji wa mitaji ya umma kwa taasisi na mashirika ya umma ambayo Kamati ilikutana nazo kwa kipindi cha Februari, 2022 hadi Januari, 2023, matokeo ya uchambuzi na taarifa ya ziara ya ufatiliaji na ukaguzi wa miradi ya uwekezaji wa umma na kuainisha kilichobainika kutokana na ufuatiliaji wa utendaji wa mashirika na taasisi za Umma zinazotumia mitaji ya umma.

Katika sehemu ya tatu Kamati imetoa maoni ya jumla juu ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma pia kutoa mapendekezo yafuatayo: -

- a) Mfuko Maalum wa Uwekezaji (Investment Fund);
- b) Viwanda vinavyomilikiwa na Taasisi za umma kuzalisha chini ya uwezo (under capacity);
- c) Changamoto ya kifedha iliyojitokeza baada ya Mamlaka za Uhifadhi kuongezewa idadi ya Hifadhi;
- d) Ushirikishwaji wa Sekta Binafsi kwenye Miradi ya Utalii;
- e) Deni la Bodi ya Pamba;
- f) Mapungufu kwenye Sheria zinazoanzisha na kuendesha taasisi na mashirika ya umma;
- g) Jukumu la kuweka Vinasaba kwenye Mafuta linalotekelezwa na Shirika la Viwango Tanzania (TBS);
- h) Taasisi za Umma kushindwa kukusanya Madeni (Receivables); na
- i) Mfumo wa Kutoa Fedha za Ruzuku kwa Mamlaka za Uhifadhi.

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Awali

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha mbele ya Bunge lako Tukufu, Taarifa ya Mwaka ya Shughuli za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma, kwa kipindi cha Februari 2022 hadi Januari 2023. Wasilisho hili ni kwa mujibu wa Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020.

1.2 Madhumuni ya Taarifa

Mheshimiwa Spika, Madhumuni ya Taarifa hii ni kueleza yatokanayo na shughuli za Kamati kuhusu uwekezaji wa mitaji ya umma na kuliwezesha Bunge kujadili hali hiyo na kufikia uamuzi kwa mfumo wa hoja Bungeni. Ili kufanikisha azma hiyo, Taarifa hii inaelezea kwa undani shughuli mbalimbali zilizotekelezwa na Kamati kuanzia mwezi Februari, 2022 hadi mwezi Januari, 2023 kama inavyoelekezwa na Kanuni za Kudumu za Bunge.

1.3 Muundo wa Taarifa

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii imegawanyika katika sehemu zifuatazo:

-

- (a) Sehemu ya kwanza ni ya utangulizi ambayo inatoa maelezo ya jumla kuhusu maudhui na muundo wa taarifa hii ili kujenga msingi mzuri wa majadiliano;
- (b) Sehemu ya pili inafafanua shughuli za Kamati kwa kipindi kinachohusika, pamoja na kuelezea shughuli hizo, msingi wake na mambo yaliyobainika;
- (c) Sehemu ya Tatu inafanya majumuisho ya maoni kutokana na shughuli zilizotekelezwa. Lengo la sehemu hii ni kujenga msingi wa

mapendekezo katika hoja ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma inayojadiliwa Bungeni leo;

- (d) Sehemu ya Nne inahitimisha hoja ili kuliomba Bunge lifanye uamuzi.
- (e) Sehemu ya Tano na ya mwisho ni Kiambatisho kinachohusu Orodha ya Taasisi na Mashirika ya Umma yaliyokutana na Kamati hii kuanzia Februari, 2022 hadi Januari, 2023.

1.4 Msingi wa Shughuli za Kamati

Mheshimiwa Spika, Msingi wa shughuli zote za Kamati hii, ni utekelezaji wa madaraka ya Bunge yaliyofafanuliwa na Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya 1977, Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020 na Sheria ya Msajili wa Hazina (Mamlaka na Majukumu), Sura ya 370.

Mheshimiwa Spika, Sheria zingine ambazo pia zilisaidia kuona vigezo vya uendesaji na matumizi ya mitaji ya umma ni: -

- (a) Sheria ya Ununuzi wa Umma, Sura ya 410;
- (b) Sheria ya Fedha za Umma, Sura ya 348;
- (c) Sheria ya Mashirika ya Umma, Sura ya 257; na
- (d) Sheria ya Bajeti, Sura Na. 439.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitekeleza majukumu yake kwa kuzingatia Mwongozo wa Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020, Kifungu cha 12 cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, ambayo ni: -

- (a) Kuchambua na kubaini iwapo utekelezaji wa miradi ya uwekezaji wa umma ina ufanisi na kuwa umezingatia taratibu, Sheria na miongozo mujarabu ya biashara; na
- (b) Kuchambua na kujadili Taarifa zinazohusu uwekezaji katika Taasisi na Mashirika ya Umma na Kampuni ambazo Serikali ina hisa chache.

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 12 (2) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge, kimeweka masharti kuhusu msingi wa kazi za Kamati. Kwa masharti hayo, kazi za Kamati zinatokana na Taarifa zinazohusu uwekezaji katika taasisi na mashirika ya umma na Kampuni ambazo Serikali ina hisa chache. Kwa utaratibu huo, shughuli zote zilizotekelezwa na Kamati kwa kipindi cha Februari, 2022 hadi Januari, 2023, zilipangwa kutokana na Taarifa za Msajili wa Hazina. Taarifa kuu zilizorejewa wakati huo ni: -

- (a) Taarifa ya Utendaji ya Msajili wa Hazina kwa mwaka wa fedha 2019/2020; na
- (b) Taarifa ya Utendaji ya Msajili wa Hazina kwa mwaka wa fedha 2020/2021

Mheshimiwa Spika, kutokana na Taarifa hizo, Kamati ilipokea Taarifa za Uwekezaji wa Mitaji ya Umma kwa kila Shirika na Taasisi kadiri zilivyopangwa kulingana na matokeo ya mapitio ya Taarifa Kuu za Msajili wa Hazina. Naomba kulijulisha Bunge lako Tukufu kuwa, Uchambuzi wa Taarifa hizo umeiwezesha Kamati kufuatilia uwekezaji wa mitaji ya Umma kama invyoripotiwa.

1.5 Njia zilizotumika (Methodology)

Mheshimiwa Spika, Kwa kuwa Taarifa hii inawasilishwa kwa mujibu wa Kanuni za Bunge, naomba kubainisha njia na mbinu zilizotumika kufanikisha majukumu ya Kamati kama inavyoelekeza Kanuni ya 142 ya Kanuni za Bunge. Mantiki ya kufanya hivyo ni kuliwezesha Bunge kuhakiki uthabiti (*Reliability*) na ustahiki (*Validity*) wa matokeo ya uchambuzi wa Kamati. Njia hizo ni:

- (a) Vikao kwa ajili ya uchambuzi wa Taarifa mbalimbali zilizowasilishwa kwenye Kamati. Lengo ni kuiwezesha Kamati kufikia uamuzi wa pamoja na kuweka mwelekeo wa majadiliano;

- (b) Mahojiano na Uongozi wa Taasisi zinazotumia mtaji wa umma katika uwekezaji. Lengo ni kupata ufafanuzi wa kina kuhusu masuala yaliyobainika kwa lengo la kutoa ushauri unaostahili; na
- (c) Kutembelea na kukagua miradi mbalimbali inayotekelezwa kwa kutumia mitaji ya umma na kwa misingi ya kibiashara na uchumi. Lengo la njia na mbinu hii ni kuoanisha matokeo ya mahojiano na hali halisi ya miradi ya uwekezaji.

Mheshimiwa Spika, naomba kulihakikishia Bunge lako tukufu kwamba, njia hizo zilifanikisha utekelezaji wa majukumu ya Kamati kwa kipindi cha Februari, 2022 hadi Januri 2023. Naliomba Bunge lako tukufu liipokee Taarifa hii kwa kuzingatia uthabiti wa njia nilizozitaja.

SURA YA PILI

2.0 SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA KAMATI

2.1 Maelezo ya awali

Mheshimiwa Spika, Madhumuni ya Kamati kuripoti Bungeni shughuli zilizotekelezwa, ni kuliwezesha Bunge kubaini mafanikio na changamoto zilizopo katika uwekezaji wa mitaji ya Umma. Madhumuni hayo yatatimia kwa kubainisha Shughuli zilizotekelezwa pamoja na yatokanayo na shughuli hizo. Kwa ajili ya urahisi wa mtiririko, shughuli hizo zimegawayika katika makundi makuu nne ambayo ni: -

- (a) Kupatiwa mafunzo/semina mbalimbali kuhusu Uwekezaji wa Mitaji ya Umma yaliyotolewa na taasisi na mashirika mbalimbali ya umma. Mafunzo hayo yameiwezesha kamati kufanya uchambuzi wa taarifa mbalimbali za uwekezaji na kutoa ushauri wenye tija wa kuboresha utendaji wa taasisi hizo;
- (b) Ufuatiliaji wa Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge kuhusu Uwekezaji wa mitaji ya umma yaliyotolewa wakati wa Mkutano wa Tano wa Bunge, Mwezi Februari, 2022. Madhumuni ya Shughuli hii ni kulisaidia Bunge kujua hatua iliyofikiwa katika kutekeleza maazimio yake;
- (c) Uchambuzi wa Taarifa za Uwekezaji wa Mitaji ya Umma kwa lengo la kubaini iwapo uwekezaji huo una ufanisi na kwamba, umezingatia taratibu, sheria na miongozo mingine mujarabu ya biashara; na
- (d) Ziara za ufuatiliaji na ukaguzi wa Miradi ya Uwekezaji wa umma kwa lengo la kubaini iwapo utekelezaji wake unazingatia miongozo ya uwekezaji wa umma.

2.2 Uchambuzi wa Taarifa za Uwekezaji wa Mitaji ya Umma

Mheshimiwa Spika, katika Kipindi cha Februari 2022 hadi Januari 2023, Kamati ilifanya uchambuzi wa kina kuhusu uwekezaji wa mitaji ya umma kwa kupitia taarifa mbalimbali za uwekezaji. Vigezo vilivyozingatiwa vilitokana na masharti ya Kanuni za Bunge yanayoitaka Kamati kujiridhisha iwapo uwekezaji huo una tija na kama umezingatia sheria, taratibu na miongozo mbalimbali ya biashara. Katika kufanya hivyo, Kamati ilipitia Taarifa za uwekezaji wa mitaji ya umma katika mashirika na taasisi za umma **47**. Orodha ya Taasisi na mashirika hayo yapo kwenye **Kiambatisho Na. 1**.

Mheshimiwa Spika, Wakati wa uchambuzi, dhima ya Ofisi ya Msajili wa Hazina ilizingatiwa na kuangalia uwekezaji wa mitaji ya umma ndani na nje ya nchi. Kwa ujumla Kamati ilizingatia thamani ya uwekezaji iliyofikia shilingi **trilioni 67.95** ambapo kiasi cha shilingi **trilioni 66.27** ikiwa ni thamani ya uwekezaji katika taasisi na mashirika ya umma 237 na kiasi cha shilingi **Bilioni 932.83** kikiwa ni mtaji wa umma katika kampuni 40 ambazo Serikali inamiliki hisa chache hadi kufikia mwaka 2020/21. Kiasi hicho katika kampuni serikali inamiliki hisa chache kilifikwa kutokana na ongezeko la mali (*An increment in reserves*), Ongezeko la thamani ya Hisa za Serikali (*Government's Shareholding*) na ongezeko la Mtaji (*Capital Injection*).¹

Mheshimiwa Spika, Maelezo hayo yanaonesha kuwa uwekezaji wa serikali katika taasisi na mashirika ya umma, unachangia zaidi ya asilimia 95 ya uwekezaji wote wa mitaji ya umma. Kwa msingi huo, uchambuzi wa rejesho la mitaji ya umma (*Returns on Investment*) uliofanywa na Kamati, ulizingatia umuhimu wa kutofautisha uwekezaji wa uendeshaji

---

¹ Taz. Uk. wa 11 wa Taarifa ya Utendaji ya Msajili wa Hazina kwa mwaka wa fedha 2020/2021 iliyotolewa na Msajili wa Hazina mwezi Januari, 2022.

(*Investment on Operating capital*) na Uwekezaji usio wa uendeshaaji (*Investment on non operating capital*). Lengo la Kamati kujielekeza kwenye ainisho (Classification) la uwekezaji huo ni kuwezesha uchambuzi wa matokeo ya uwekezaji katika taasisi na mashirika ya umma kuwa na uhalisia.

Mheshimiwa Spika, Kutokana na shughuli hiyo, Kamati ilitoa Taarifa yake Bungeni wakati wa Mkutano wa Tisa wa Bunge, Mwezi Novemba, 2022. Taarifa hiyo ililiwezesha Bunge kupitisha maazimio yanayotarajiwa kufanyiwa kazi na Mamlaka ya Utendaji nchini. Ni ahadi ya Kamati kwamba, itaendelea kutekeleza majukumu yake ikiwemo kufuatilia utekelezaji wa maazimio ya Bunge kuhusu uwekezaji wa mitaji ya umma. Aidha, kwa maeneo ambayo hayakuwa yamefanyiwa kazi wakati huo, Kamati inayaripoti bungeni kupitia Taarifa hii.

2.3 Matokeo ya Uchambuzi wa Utendaji wa Mashirika na Taasisi za Umma zinazotumia Mitaji ya Umma

Mheshimiwa Spika, kamati ilichambua utendaji wa taasisi na Mashirika ya Umma ili kujiridhisha kama uwekezaji katika mashirika na taasisi hizo unaweza kuwa na tija. Matokeo ya uchambuzi huo yalionesha mambo yafuatayo: -

2.3.1 Changamoto iliyojitokeza baada ya Shirika la Hifadhi za Taifa Tanzania (TANAPA) kuongezewa Idadi ya Hifadhi

Mheshimiwa Spika, Shirika la Hifadhi za Taifa (TANAPA) linasimamia hifadhi za Taifa 22 zenye ukubwa wa eneo la kilometa za mraba 104,578 kwa sasa, wakati za mwanzo zilikuwa 16 ambazo zilikuwa na kilometa za mraba 57,107. Maeneo yaliyoongezeka yanajumuisha hifadhi sita (6) zilizoanzishwa mwaka 2019 ambazo ni Burigi-Chato, Ibanda-Kyerwa, Rumanyika-Karagwe, Mto Ugalla, Kigosi na Nyerere zenye ukubwa wa kilometa za mraba 47,471 ambazo ni sawa na 45.4% ya eneo lote

linalosimamiwa na Shirika kwa sasa. Kwa ujumla, eneo linalosimamiwa na Shirika ni sawa na 11.6% ya eneo lote la nchi.

Mheshimiwa Spika, pamoja na nia njema ya serikali ya kuongeza hifadhi nchini ili kuvutia watalii wengi zaidi hivyo nchi kupata mapato zaidi, kuna changamoto ya upungufu wa fedha za uendesaji na za utekelezaji wa miradi ya uwekezaji ambayo inachochea ukuaji wa sekta ya utalii kwa kuwa bajeti iliyokuwa inatumika kwa hifadhi 16 ndio hiyohiyo inayotumika sasa kwa Hifadhi 22, pamoja na kanda nne, vituo 5 vya Malikale na ofisi 2 Kiunganishi zilizopo Dar es Salaam na Dodoma. Hali hii inapelekea TANAPA kushindwa kuitika kwa haraka kwenye shughuli za dharura, ulinzi na usalama na kuzorota kwa utoaji wa huduma za kitalii kwa kuwa uwekezaji unaofanywa kwenye hifadhi hizi haufanywi kwa ufanisi, hivyo kupelekea kukosa tija iliyokusudiwa.

2.3.2 Mfuko Maalum wa Uwekezaji (Investment Fund)

Mheshimiwa Spika, Kumekuwepo na changamoto ya upatikanaji wa mitaji ya uwekezaji kwa wakati kwenye Taasisi, Mashirika ya Umma, Wakala za Serikali na Kampuni ambazo Serikali inamiliki hisa na Mfuko ambao unakuwa na fedha maalum wakati wote kwa ajili ya uwekezaji (Investment fund). Hali hiyo ya kukosekana kwa rasilimali fedha kwa wakati sahihi ili kuendana na uhitaji wa wakati huo kwa lengo la kutumia fursa zinazojitokeza kunaathiri uwekezaji.

Mheshimiwa Spika, baadhi ya taasisi ambazo kamati ilikutana nazo na kupitia na kuchambua taarifa za kiutendaji kipindi hiki ambazo zina changamoto za mtaji ni Wakala wa Umeme na Ufundi (TEMESA) na Shirika la Viwango (TBS) ambapo yanakabiliwa na upungufu wa mtaji hivyo kupunguza ufanisi na tija katika utekelezaji wa shughuli zake, hali inayopelekea taasisi na mashirika haya kuwa na mchango mdogo au kutokuchangia kabisa katika mfuko mkuu wa Serikali.

2.3.3 Viwanda vinavyomilikiwa na Taasisi za umma kuzalisha chini ya uwezo (Under capacity)

Mheshimiwa Spika, Viwanda vinavyomilikiwa na baadhi ya taasisi na mashirika ambavyo vinaongeza thamani mazao ya kilimo na mifugo, vinazalisha chini ya uwezo wake kulingana na mpango wa kiwanda walioupanga (Under capacity).

Mheshimiwa Spika, mfano wa taasisi na mashirika ambayo viwanda vyake vinazalishwa chini ya kiwango ni Bodi ya Nafaka na Mazao Mchanganyiko (CPB) ambapo viwanda vyake vilivyopo Kizota Industrial Area Dodoma vinavyosaga mahindi na kukamua mafuta ya alizeti. Kiwanda cha kusaga mahindi tangu kukamilika na kuanza kwake kazi mwezi Disemba 2019 kinazalisha 25% tu ya uwezo wake wa kuzalishaji na kiwanda cha kukamua mafuta ya alizeti kimeweza kukamua mbegu za alizeti kwa 7.12% tu ya uwezo uzalishaji wake tangu kilipokamilika mwaka 2020.

Mheshimiwa Spika, Serikali imefanya mabadiliko makubwa CPB kwa kuteua Bodi ya wakurugenzi mpya na Bodi hiyo imeanza vizuri kwani imefanya maamuzi magumu ya kuisimamisha menejimenti ya zamani. Kamati inatambua juhudi za uongozi huo za kufanya mabadiliko katika menejimenti, hatua hii itasaidia kuboresha utendaji wa CPB hivyo kuongeza ufanisi na tija katika sekta ya mazao na kukidhi mahitaji ya soko.

Mheshimiwa Spika, Pia Kiwanda cha Bidhaa za Ngozi cha Kimataifa cha Kilimanjaro (KLIKL) kilichopo mjini Moshi kinamilikiwa kwa ubia kati ya Mfuko wa Hifadhi ya Jamii kwa Watumishi wa Umma (PSSSF) na Jeshi la Magereza Nchini. Wakati kamati inatembelea kiwanda hiki kilikuwa kinazalisha jozi za viatu takribani 146,000 kwa mwaka sawa na wastani

wa jozi 400 kwa siku, ikiwa ni sawa na asilimia 12.2 tu ya uwezo wake wa kuzalisha viatu 1,200,000 kwa mwaka.

2.3.4 Ukosefu wa Mfumo Mmoja unaosomana wa TEHAMA katika Utendaji wa Taasisi na Mashirika ya Umma:

Mheshimiwa Spika, Katika Taasisi na Mashirika ya Umma ambayo Kamati ilikutana nayo ikiwemo TRA, TPA na BOT, moja ya changamoto kubwa ni Mifumo duni na kuwa na mifumo mingi isiyosomana ya TEHAMA. Kutokana na changamoto hii ya mifumo kunapunguza ufanisi kwenye ukusanyaji wa mapato kwani mapato mengi yanapotea kutokana na kuwa na mifumo isiyosomana. Pia mifumo duni inakwamisha na kuzorotesha shughuli za kiutendaji, kibiashara na kiuwekezaji, hivyo kukosekana kwa ufanisi na tija ya mitaji ya umma.

2.3.5 Msongamano wa Shehena katika Bandari Dar es Saalam - (TPA)

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuteua Bodi mpya ya Mamlaka ya Bandari na kufanya mabadiliko katika Menejimenti yake kwani hatua hii inaonesha nia njema ya serikali ya kuongeza ufanisi katika utendaji wa Mamlaka ya hii ya Bandari.

Mheshimiwa Spika, Bandari ya Dar es Salaam kwa sasa inaendelea kupanuliwa kwa kuongeza gati na kina kwa ajili ya meli kutia nanga kwa ajili ya kushusha shehena za mizigo, na Kwa kipindi cha Mwezi Julai hadi Disemba, 2022, Bandari hii imepokea na kupitisha mizigo jumla ya tani milioni 10.4 ambayo ni rekodi ya juu tangu kuanzishwa kwake hivyo, kusababisha Mamlaka ya Mapato Tanzania nayo kuvunja rekodi ya mapato kwa kukusanya shilingi trilioni 11.6, ambapo katika makusanyo ya TRA asilimia 41 ya ushuru wa forodha yanatokana na huduma zinazotolewa na Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA).

Mheshimiwa Spika, Pamoja na mafanikio hayo, bado kumekuwa na changamoto ya msongamano wa shehena za mizigo, kuongezeka kwa

gharama za uendeshaji wa Bandari na kukosekana kwa mapato ya forodha kwani wanashindwa kushusha baadhi ya shehena za mizigo katika Bandari ya Dar Es Salaam. Changamoto hizi zinaisababishia Bandari ya Dar es Salaam kushindwa kushindana na Bandari za karibu yake ikiwemo Bandari ya Mombasa, Kenya na bandari ya Beira iliyopo nchini Msumbiji.

2.3.6 Ushirikishwaji wa Sekta Binafsi kwenye Miradi ya Utalii

Mheshimiwa Spika, Mashirika yetu ya Uhifadhi ikiwemo TANAPA, TAWA, NCCA na TFS ni moja ya taasisi zilizokumbwa na athari kubwa ya mlipuko wa Ugonjwa wa UVIKO-19 kwa sababu ya kuanguka kwa soko la Utalii nchini na duniani kwa ujumla. Hata hivyo, hali imeanza kuwa tofauti kwenye hifadhi zetu kwani juhudi za Serikali kupitia kwa uongozi wa Mheshimiwa Rais, Dkt Samia Suluhu Hassani za kuifungua na kuitangaza nchi kupitia Filamu ya **“The Royal Tour”** kumekuwa na ongezeko la watalii kwenye vivutio vyetu vya utalii. Hali hii imepelekea huduma muhimu zinazochagiza utalii kwenye hifadhi zetu kushindwa kuhimili ongezeko hilo.

Mheshimiwa Spika, changamoto ya kushindwa kuhimili wingi wa watalii kunachangiwa na ufinyu wa mtaji wa uwekezaji katika kutekelezaji wa miradi inayochochea na kuwavutia watalii wengi zaidi, jambo ambalo linaondoa uwezekano kuongeza zaidi watalii na kurudi mara kwa mara kwa ajili ya kufanya utalii. Hivyo, kukosekana kwa ufanisi na tija ya uwekezaji iliyokusudiwa.

2.3.7 Deni la Bodi ya Pamba

Mheshimiwa Spika, kufuatia taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma iliyowasilishwa ndani ya Bunge lako Tukufu tarehe 4 Novemba, 2022 ambapo pamoja na Maazimio mengine yaliyotolewa kwa Serikali, kulikuwa na azimio mahususi kuhusu deni la

Pamba kwa Wanunuzi wa zao la pamba katika msimu wa mwaka 2019/2020.

Mheshimiwa Spika, baada ya Azimio hilo na kwa kuzingatia umuhimu wa sekta ndogo ya Pamba nchini, kamati katika pindi hiki cha kiliomba kukutana na Waziri wa Fedha na Mipango, Waziri wa Kilimo na Bodi ya Pamba ili kupata hali halisi ya deni lenyewe, kiasi kinachodaiwa kuwa kimelipwa na Serikali, hatua Serikali inazochukua ili kulipa deni hilo na mwisho kujua ni lini Serikali itakamilisha kulipa deni hilo.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitaarifiwa kwamba hadi sasa deni lilipo sasa ni jumla ya shilingi Bilioni 102.51 ambayo inajumuisha hasara ya shilingi bilioni 21.879 kwa Kampuni zilizonunua pamba na kiasi cha shilingi bilioni 80.63 ni madai ya watoa huduma za pembejeo ambao wangelipwa kwa fedha ambazo zingetokana na makato ambayo serikali iliyafuta.

Mheshimiwa Spika, tayari kamati imekutana na Waziri wa Fedha na Mipango pamoja na Waziri wa Kilimo, kutokana na taarifa na maelezo ya kina waliyotoa mbele ya kamati yanaonesha jitihada za makusudi za Serikali kulipa deni hili.

2.3.8 Mapungufu kwenye Sheria zinazoanzisha na kuendesha taasisi na mashirika ya umma

Mheshimiwa Spika, kamati ilifanya uchambuzi na baini kuwa kuna udhaifu mkubwa katika sheria za baadhi ya Taasisi na Mashirika ya umma, ikiwemo Tume ya Ushindani Tanzania (FCC). Udhaifu huo unaathiri na kuzorotesha ufanyaji wa maamuzi ya kiutendaji na yale ya Uwekezaji.

Mheshimiwa Spika, changamoto inayoikabili Tume ya Ushindani (FCC) nchini ni mapungufu yaliyopo katika sheria ya ushindani na Sheria ya Alama za Bidhaa. Mapungufu hayo yanasababisha tume kutofanyakazi

kwa ufanisi hivyo kukosekana kwa tija ya tume hii ya kuzuia bidhaa bandia zinazolingia nchini bila alama hivyo kupoteza mapato ya serikali.

2.3.9 Jukumu la kuweka Vinasaba kwenye Mafuta linalotekelezwa na Shirika la Viwango Tanzania (TBS)

Mheshimiwa Spika, Kufuatia malalamiko kutoka kwa wafanyabiashara wa mafuta kuona wanalipia pesa nyingi kwa huduma ambayo haihitaji gharama kubwa ya kuwekewa vinasaba, Bunge lako Tukufu liliagiza Serikali kuhamisha jukumu hilo toka kwa mzabuni binafsi na kulipeka kwa Shirika la Viwango Tanzania (TBS) ambapo jukumu hilo lilianza kutekelezwa rasmi tarehe 28 April, 2021.

Mheshimiwa Spika, Shirika hadi sasa linaweka vinasaba kwenye maghala ishirini na moja (21) kwa lengo la kuendelea kudhibiti ubora wa mafuta na kulinda mapato ya Serikali ipasavyo. Pia, Kamati inaipongeza TBS kwa hatua iliyofikia katika utekelezaji wa jambo hili, ikiwa ni pamoja na kupunguza bei ya uwekaji wa vinasaba toka **shilingi 14** aliyokuwa anatoza mzabuni hadi **shilingi 8.0** wanayotoza TBS kwa sasa.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio makubwa tangu TBS imepewa jukumu hilo, bado TBS inanunua vinasaba hivyo kutoka nje ya nchi hali ambayo inayoiongezea matumizi Shirika na kupunguza uwezo wao wa kutekeleza shughuli za uwekezaji kwa ufanisi na kushindwa kuchangia kwenye mfuko wa Serikali kama wanavyotakiwa.

2.3.10 Taasisi za umma kushindwa kukusanya Madeni (Receivables)

Mheshimiwa Spika, pamoja na juhudi za serikali za kupunguza mzito wa madeni kwa taasisi na mashirika ya umma, bado baadhi ya taasisi za umma zina mzigo mkubwa wa madeni (Receivables) ambayo bado hayajakusanywa huku mdaiwa mkubwa akiwa ni Serikali na taasisi zake. Hali hii inaathiri ukwasi na utendaji wa shughuli za taasisi hizo.

Mheshimiwa Spika, mfano wa taasisi hizo ni Wakala wa Umeme na Ufundi Tanzania (TEMESA) inadai Serikali na Taasisi zake deni kubwa kutokana na utoaji wa huduma mbalimbali. Deni hilo linaongezeka kwa kasi kiasi cha kuathiri utendaji wa Wakala. Uchambuzi unaonyesha katika kipindi cha Mwaka 2020/21, madeni hayo yalikuwa yamefikia kiasi cha Shilingi **billion 45.39** ikiwa ni ongezeko la 17% kutoka madai ya shilingi **billion 38.7** mwaka 2019/20.

Mheshimiwa Spika, Madeni haya yameathiri wakala na kupelekea wakati mwingine kukosa wazabuni au kuwekewa gharama kubwa zaidi ya zile za soko kwani imani ya wazabuni kwa Wakala kuwa atawalipa baada ya kukamilisha miradi ni ndogo.

2.3.11 Mfumo wa kutoa Fedha za Ruzuku kwa Mamlaka za Uhifadhi

Mheshimiwa Spika, Bunge lilipitisha Sheria ya Fedha Na. 8 ya Mwaka Juni, 2020 ambapo mapato yote ya Mamlaka za Uhifadhi ikiwepo TANAPA, TAWA na NGORONGORO yakusanywe na Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) na kupelekwa Mfuko Mkuu wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na nia nzuri ya Serikali ya kutaka Mapato yote kukusanywa kwenye mfuko mkuu wa Serikali, kwa sasa ambapo kuna ongezeko kubwa la Watalii ambapo Mamlaka hizi za uhifadhi zinakabiliwa na changamoto ya kufanya ukarabati kwa wakati kwenye miundombinu inayotumiwa na Watalii ili kuendana na kasi ya ongezeko hili kwani kuna wakati wanachelewa kupata fedha kutoka Hazina.

Mheshimiwa Spika, mfumo huu kwa Mamlaka za Hifadhi kusubiri fedha kutoka hazina kunapunguza ufanisi kwa mamlaka hizi kuboresha mazingira ya hifadhi jambo ambalo linaathiri sekta hii ya utalii, kwani sekta hii kwa kiasi kikubwa inategemea ubora wa mazingira katika hifadhi hizo.

2.4 Ufuatiliaji wa Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge

Mheshimiwa Spika, Mwezi Februari, 2022, Bunge lako tukufu lilipitisha maazimio ya Bunge kumi na nne (14) yaliyotokana na Taarifa ya Kamati kwa kipindi cha Februari, 2021 hadi Januari 2022. Chimbuko la Maazimio hayo, ni nia ya kupata ufumbuzi wa changamoto zilizokwamisha kufikiwa kwa matarajio ya uwekezaji wa mitaji ya umma. Bunge ambalo ni chombo cha uwakilishi wa wananchi lilitoa maazimio hayo yanayoonesha matarajio yake katika uwekezaji wa mitaji ya umma. Hivyo, ni jukumu la Kamati hii kufuatilia utekelezaji wa maazimio hayo na kulijulisha Bunge hatua iliyofikiwa.

Mheshimiwa Spika, matamano ya Kamati yalikuwa ni kuona maazimio ya Bunge yanatekelezwa kwa ukamilifu ili kufikia tija iliyolengwa. Hata hivyo, Kamati imepokea taarifa ya kushughulikiwa kwa maazimio hayo katika hatua mbalimbali, hali inayoonesha utayari na usikivu wa Serikali kwa Bunge. Pamoja na hilo, kasi ya utekelezaji wa baadhi ya maazimio kama vile azimio la Mradi kutokamilika kwa wakati, uwiano usioridhisha wa gharama za uendeshaji kwa mapato, kupungua kwa mtaji wa uendeshaji na taasisi kutokuwa na mtazamo wa kibiashara si ya kuridhisha sana, hivyo kamati inashauri Serikali kuongeza kasi ya utekelezaji wa maazimio hayo. Ni matarajio ya Kamati kwamba Serikali itaona umuhimu wa kuongeza kasi ya utekelezaji wa maazimio ya Bunge pamoja na ushauri wa wabunge ili kuongeza tija ya uwekezaji wa mitaji ya umma nchini. Kamati itaendelea kufatilia utekelezaji wa maazimio yote ya Bunge ili yaweze kutekelezwa kwa wakati na ufanisi ili tija ya uwekezaji wa mitaji ya umma iweze kupatikana.

2.5 Uchambuzi wa Utekelezaji wa Miradi ya Uwekezaji iliyotembelewa na kamati

Mheshimiwa Spika, naomba sasa kutoa maelezo kuhusu matokeo ya uchambuzi wa Kamati kuhusu Ziara za Ukaguzi wa Miradi ya Uwekezaji

iliyowekewa Mitaji ya Umma. Miradi iliyotembelewa na kamati imegawanyika katika maeneo sita (6) kama ifuatavyo: -

- i. Miradi ya Maji;
- ii. Mradi ya kuongeza thamani mazao ya mifugo;
- iii. Miradi ya Nishati;
- iv. Miradi ya Afya na Ithibati;
- v. Miradi ya Kutoa Huduma; na
- vi. Miradi ya kuchochea Utalii.

2.5.1 Miradi ya Maji

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Kuboresha Huduma ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Jiji la Arusha na baadhi ya maeneo ya Wilaya ya Arumeru (ASUWSDP) unaotekelezwa na Mamlaka Ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Jiji la Arusha (AUWSA). Mradi huu unafadhiliwa na serikali kuu pamoja na mkopo nafuu kutoka benki ya maendeleo ya Afrika (AfDB) na unakadiriwa kugharimu shilingi za kitanzania bilioni 520 (usd 233.9 mill).

Mheshimiwa Spika, Manufaa na tija ya mradi ni pamoja na kuongezeka wa uzalishaji maji kwa kiasi cha lita 17,400,000 kwa siku huku kukiwa na ongezeko la wateja wapya 3,300, kuweza kupima ufanisi wa dira za maji “Water Meter Testing Bench”, upatikanaji wa ajira takribani 2,000 na matumizi ya zaidi ya billion 75.6 moja kwa moja kwenye manunuzi ya vifaa na malipo ya fidia ya eneo la mradi yameongeza mzunguko wa fedha ndani ya jiji na kulisimua uchumi kwa ujumla wake.

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Maji Kisarawe – Pugu – Gongo la mboto unaotekelezwa na Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Dar es Salaam (DAWASA). Mradi huu ni miongoni mwa mradi wa kimkakati ambao unagharimu kiasi cha **TZS 7.5 Bilioni** ambazo ni fedha za ndani

kutoka DAWASA. Mradi unatarajiwa kurudisha gharama zake (Return on Capital/Investment) kufikia mwaka 2023 huku wateja wapya waliofikia 5,700 mauzo ya maji yakiwa **lita 5,760,000** na mapato ya zaidi ya shilingi **9.5 Bilioni**, lengo likiwa ni kufikia wateja 50,000 mwaka 2025 na kukusanya mapato ya shilingi **bilioni 15.9**.

Mheshimiwa Spika, Pia kamati ilibaini changamoto mbalimbali zinazoikabili miradi hii ikiwemo kuchelewa kupata msamaha wa kodi (GN) kwa Wakandarasi na wataalam washauri vilevile msamaha huo kutokuzingatia kipindi cha maangalizi ya mradi (DLP), ukosefu wa mpango wa matumizi bora ya ardhi hali inayopelekea mradi kuwa na gharama kubwa kwa ajili ya fidia hasa maeneo ya upanuzi wa mradi hivyo kuongeza gharama ya uwekezaji.

2.5.2 Mradi ya kuongeza thamani mazao ya mifugo

Mheshimiwa Spika, Mradi wa ujenzi wa kiwanda cha Viatu na Bidhaa za ngozi cha kimataifa cha Kilimanjaro (KLICL) kinachomilikiwa kwa ubia kati ya Mfuko wa Hifadhi ya Jamii wa Watumishi wa Umma (PSSSF) na Jeshi la Magereza, ambapo PSSSF inamiliki asilimia 86 ya hisa na Jeshi la Magereza linamiliki asilimia 14 ya kampuni. Mradi hadi ukikamilika utagharimu shilingi **bilioni 136** ikijumuisha gharama za uendeshaaji na kununua mali ghafi uwekezaji huu uliofanywa na Serikali unatarajiwa kurudisha gharama (return on investment) ndani ya miaka kumi (10).

Mheshimiwa Spika, Manufaa na tija ya mradi ni kuongeza mnyororo wa thamani kwenye zao la ngozi nchini na kuongeza ajira toka 271 hadi 7000, kuongeza mapato yanayotokana na kodi, kupata fedha za kigeni kwa kuuza bidhaa za ngozi nje ya nchi na kupunguza kuagiza bidhaa za ngozi toka nje ya nchi.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini baadhi ya changamoto zinazokwamisha utekelezaji wa mradi huu zikiwemo upungufu wa

malighafi ya ngozi na ngozi bora hasa ukizingatia wafugaji wengi hawafuati hatua za uvunaji/uchunaji bora wa ngozi na kukosekana kwa soko la kutosha.

2.5.3 Miradi ya Nishati

Mheshimiwa Spika, Miradi ya kuzalisha umeme ya Kinyerezi I na II Extension Megawati 185 na Megawati 240 inayotekelezwa na Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO). Mradi wa Kinyerezi I unatekelezwa kwa gharama ya dola za Marekani Milioni **188** na unagharamiwa na Serikali ya Tanzania kwa asilimia 100 na umefikia asilimia 87 ya utekelezaji, na Kinyerezi II unatekelezwa kwa gharama ya dola za Marekani Milioni **344**. Mradi wa Kinyerezi II uligharamiwa na Serikali ya Tanzania kwa asilimia 15 na asilimia 85 ikiwa ni Mkopo kutoka Serikali ya Japan na umekamilika asilimia 100 na tayari unachangia kiasi hicho cha Megawati **240** kwenye gridi ya Taifa.

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Kinyerezi I (**150MW**) unahusisha ujenzi wa mitambo mingine minne (4) inayotumia gesi asilia yenye uwezo wa **Megawati 185**. Mradi utakapokamilika utafanya mtambo wa Kinyerezi I uwe na uwezo wa jumla ya **Megawati 335**. Wakati huohuo mradi wa Kinyerezi II una mitambo minane sita kati ya hiyo inatumia gesi asilia na miwili inatumia mvuke ikiwa na uwezo wa kuzalisha umeme **Megawati 240**. Kwa ujumla miradi hii inachangia nishati ya umeme kwenye mfumo wa gridi ya Taifa kwa asilimia 23.07 na hivyo kuboresha hali ya upatikanaji wa umeme nchini na kuchochea kwa utekelezaji wa shughuli za uwekezaji kwa ufanisi.

Mheshimiwa Spika, Katika utekelezaji wa miradi hii ya umeme TANESCO imeainisha changamoto ya gharama kubwa za uendeshaji wa kituo hasa kutokana na bei kubwa ya gesi asilia, mgogoro wa kikodi kati ya watengenezaji wa Japan na TRA na taratibu za manunuzi.

2.5.4 Miradi ya Afya na Ithibati

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Ithibati za Maabara unaotekezwa na Mamlaka ya Afya za Mimea na Viuatilifu (TPHPA) wenye gharama ya shilingi bilioni 5.4 ambapo mwaka wa fedha 2020/21 ilipokea shilingi bilioni 1.1 kwa ajili ya ithibati ya maabara zake. Lengo la kufanya ithibati ni Kukidhi Matakwa ya masoko ya ndani na nje ya nchi, kuwa na Mazingira salama kwa Afya ya Binadamu, Wanyama na Mimea na kutoa huduma za uchambuzi wa sampuli viuatilifu, mazao, udongo na maji.

Mheshimiwa Spika, Mradi huu unakabiliwa na Changamoto ya urasimu katika usajili wa dawa na kupatikana kwa fedha pungufu za kutekeleza mradi ambapo inapelekea mradi kutekelezwa kwa awamu hivyo kuchelewesha manufaa na tija ya mradi.

Mheshimiwa Spika, Keko Pharmaceutical Industries (1997) Limited ni kiwanda cha kuzalisha dawa kinachoendesha kwa ubia kati ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania (70%) na Kampuni ya Diocare inayomiliki asilimia 30. Wakati kamati imeenda kukagua kiwanda hiki kilikuwa kinazalisha dawa za vidonge aina kumi (10) ambazo zimeidhinishwa na Mamlaka ya Dawa na Vifaa Tiba (TMDA) ambazo ni Paracetamol, Diclofenac, Metronidazole, Erythromycin, Ampicillin, Pen V, Amoxicillin, Co-trimoxazole (Ciprofloxacin) na Griseofulvin.

Mheshimiwa Spika, Kiwanda kina uwezo wa kutengeza wastani wa vidonge **milioni 6** kwa saa **24** ambapo Uzalishaji unaofanyika kwa sasa unakidhi **asilimia 36** tu ya mahitaji ya nchi. Kutokana na maboresho mbalimbali yaliyofanywa kwenye kiwanda hicho ikiwemo kuwa na Menejiment mpya imepelekea kuongeza mapato ya kiwanda kutoka shilingi **Milioni 24,000,000** hadi kufikia shilingi bilioni 3.7 mwezi Machi, 2022.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na mafanikio hayo, Kamati imebaini kuwa kunachangamoto ya ukosefu wa mtaji endelevu na kiwanda kina deni la shilingi bilioni 14 na ongezeko la Kodi kwa kifungashio cha dawa aina ya PVC (Poly vinyl Chloride).

2.5.5 Miradi ya kutoa Huduma

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Dar es Salaam Maritime Gateway project (DMGP) unaotekelezwa na Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA) unagharimu jumla ya dola za kimarekani 421 Million ambapo dola za kimarekani 345 Milioni toka Benki ya Dunia, dola za kimarekani 12 Milioni ni msaada toka FCDO na dola za kimarekani 64 Milioni toka Serikalini. Lengo la mradi ni kukidhi mahitaji yanayoongezeka ya Mauzo ya nje (Exports) na uagizaji wa bidhaa kutoka nje (Imports) kwa kuboresha miundominu ikiwa ni kuongeza Gati 1-7, kuongeza kina na upana wa kugeuzia meli kutoka mita 9 hadi mita 15.5 na Kuongeza kina cha gati za sasa hadi kufikia mita 14.5.

Mheshimiwa Spika, Pia kuna Mradi wa Ujenzi wa Barabara ya Vingunguti – Baracuda kilometa 2.84 unaotekelezwa na Wakala wa Barabara za Vijijini na Mijini Tanzania (TARURA) unaogharimu shilingi bilioni 5.2, wakati kamati inatembelea mradi ulikuwa umefikia asilimia 98. Lengo la mradi ni kurahisisha shughuli za usafiri na usafirishaji wa bidhaa ili kuongeza ukuaji wa uchumi kwa kuunganisha barabara ya Nyerere na Tabata Baracuda, pia inapita viwandani na machinjio mpya ya kisasa yaliyopo Vingunguti.

Mheshimiwa Spika, baadhi ya changamoto zilizokuwepo kwenye mradi huu ni watu kugoma kulipwa fidia jambo lililopelekea baadhi ya kazi kutofanyika kama ilivyopangwa ikiwemo vituo vya daladala kulingana na barabara ilivyokuwa (existing road corridor) na kutopata ushirikiano wa

kutosha kutoka Mamlaka nyingine za Serikali kama vile TANESCO (Nguzo za umeme), DAWASA (mabomba ya maji) wakati wa ujenzi wa barabara.

Mheshimiwa Spika, Pia kuna Mradi wa Ujenzi wa Barabara ya Vingunguti – Baracuda kilometa 2.84 unaotekelezwa na Wakala wa Barabara za Vijijini na Mijini Tanzania (TARURA) unaogharimu shilingi bilioni 5.2, wakati kamati inatembelea mradi ulikuwa umefikia asilimia 98. Lengo la mradi ni kurahisisha shughuli za usafiri na usafirishaji wa bidhaa ili kuongeza ukuaji wa uchumi kwa kuunganisha barabara ya Nyerere na Tabata Baracuda, pia inapita viwandani na machinjio mpya ya kisasa yaliyopo Vingunguti.

Mheshimiwa Spika, baadhi ya changamoto zilizokuwepo kwenye mradi huu ni watu kugoma kulipwa fidia jambo lililopelekea baadhi ya kazi kutofanyika kama ilivyopangwa ikiwemo vituo vya daladala kulingana na barabara ilivyokuwa (existing road corridor) na kutopata ushirikiano wa kutosha kutoka Mamlaka nyingine za Serikali kama vile TANESCO (Nguzo za umeme), DAWASA (mabomba ya maji) wakati wa ujenzi wa barabara.

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Mfumo wa Tiketi Mtandao (e ticket) unaotekelezwa na Mamlaka ya Udhhibiti Usafiri Ardhini (LATRA), mfumo huu wa tiketi Mtandao unamuwezesha abiria kukata tiketi ya kielektroniki pasipo kulazimika kwenda kwenye vituo vya mabasi ikuhusisha matumizi ya programu tumizi (Mobile Application) katika simu janja (smart phone) na mawakala wa mabenki. Makapuni 60 yenye mabasi 155 yalijiunga na kutumia mfumo huu. Kipindi cha majaribio ya mfumo shilingi **4,840,264,570** zilipita kwenye mfumo kama mauzo ya tiketi.

Mheshimiwa Spika, faida za mfumo huu ni kusaidia mamlaka husika kupata takwimu sahihi za watumiaji wa huduma na kujua mapato halisi ya watoa huduma hivyo kupata mapato halisi na kuleta tija ya uwekezaji katika mfumo huo. Pamoja na faida zinazopatikana kutokana na mfumo,

pia kuna changamoto za mfumo ikiwemo ulazima wa mfumo kutumia float na haijulikani anayepaswa kupelekewa taarifa pindi changamoto zinapotokea na Miamala kutofika kwa wakati kwenye akaunti za wasafirishaji.

2.5.6 Miradi ya kuchochea Utalii

Mheshimiwa Spika, kamati ilikagua Miradi wezeshi ya maendeleo katika hifadhi za misitu na mazingira asilia Amani mkoani Tanga unaotekelezwa na Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania (TFS) ambayo inagharimu jumla ya shilingi **1,206,400,440.35** ambazo ni fedha za ndani toka TFS na zile za Miradi ya ustahimilivu wa UVIKO -19 katika hifadhi ya mazingira asilia Amani, wakati kamati inatembelea miradi hiyo ilikuwa imefikia asilimia 47 ya utekelezaji.

Mheshimiwa Spika, Manufaa yatakayotokana na utekelezaji wa miradi hii ni pamoja na Kuvutia uwekezaji kwenye misitu ya hifadhi, Kuongeza mvuto kwa watalii na shughuli za utalii kupitia miundombinu itakayojengwa hivyo kuongeza mapato, Kuimarisha ulinzi wa rasilimali katika maeneo ya hifadhi na Lango kuu la mapokezi kuweza kuhudumia watalii wengi kwa wakati mmoja.

Mheshimiwa Spika, Majanga ya moto hasa ukanda wa chini na kuongezeka kwa kasi ya shughuli za binadamu nje na ndani ya hifadhi hususani uchimbaji wa madini, na kusimamishwa kwa biashara ya usafirishaji wa vipopeo nje ya nchi tangu mwaka 2019 kunakopelekea ukosefu wa mapato kwa kiwango cha asilimia 95% hali inayopelekea hasara na tija ndogo kwa uwepo wa hifadhi yenyewe.

Mheshimiwa Spika, Pia kamati ilikagua mradi wa Faru uliopo eneo la Mbula ndani ya hifadhi ya Mkomanzi unaotekelezwa na Shirika la Hifadhi la Taifa (TANAPA) ambao umeanza 2017/18 hadi 2021/22, lengo likiwa ni kupata zao jipya la faru weusi ambalo ni hitaji la watalii wengi. Mradi huu

umegharimu Jumla ya Shilingi **2,256,036,944/=** hadi kukamilika na chanzo cha fedha hizo ni Shirika la Hifadhi la Taifa (TANAPA).

Mheshimiwa Spika, Mafanikio ya mradi wa faru ni kuimarika kwa ulinzi wa faru kutokana na ujenzi wa uzio wa kilometa 18 na kuongezeka kwa faru kwa kutoka na kupungua kwa msongamano kwenye eneo la uzalishaji wa faru, hali hii imepelekea kuongezeka kwa watalii na mapato yatokayo na utalii kufikia watalii takribani 5,937 na mapato ya Tsh **574,496,841.531.**

Mheshimiwa Spika, kwenye mradi huu wa faru bado kuna changamoto za uwepo wa tishio la ujangili na Uhaba wa maji ya kutosha katika eneo la Mradi kwa matumizi ya watumishi na wanyamapori.

SEHEMU TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO

3.1 Maoni

Mheshimiwa Spika, kutokana na uchambuzi wa kina uliofanywa na Kamati kuhusiana na Uwekezaji wa Mitaji ya Umma, kamati inamaoni ya jumla ambayo yatachochea ufanisi na kuongeza tija ya uwekezaji wa mitaji ya umma.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua Dhima ya Serikali kuwekeza katika taasisi na Mashirika ya umma ni kukuza uchumi wa nchi kwa madhumuni ya kupata mapato kwa njia ya faida/gawio, kutoa huduma za jamii kwa urahisi na kuchochea sekta mbalimbali za uchumi na kutengeneza ajira kwa wananchi. Hata hivyo, kama taasisi na mashirika ya umma yatashindwa kujiendesha kwa faida, hivyo kukosa ufanisi na tija jambo litakalopelekea kushindwa kufikia dhima ya Serikali iliyokusudia.

Mheshimiwa Spika, Ahadi zinazotolewa na serikali kwa taasisi na mashirika ya umma ambako serikali imewekeza mitaji zinapaswa kutekelezwa ili kuwepo na ufanisi wa mitaji inayotumika kwenye taasisi na mashirika hayo na tija ipatikane.

3.2 Mapendekezo

Mheshimiwa Spika, Baada ya kutoa maelezo hayo sasa naomba kutoa mapendekezo kuhusu Uwekezaji wa Mitaji ya Umma kama ifuatavyo: -

3.2.1 Mfuko Maalum wa Uwekezaji (Investment Fund)

KWA KUWA, Baadhi ya taasisi na mashirika ya Umma yana changamoto ya upatikanaji wa mitaji ambayo ingetumika kutekeleza shughuli za uwekezaji za taasisi na Mashirika hayo,

NA KWA KUWA, pamoja na jitihada za Serikali za kuwapatia mitaji ya Uwekezaji taasisi na mashirika ya umma, bado kuna taasisi na mashirika ya umma hayana mtaji wa kutosha jambo ambalo linakwamisha utekelezaji wa shughuli za uwekezaji,

KWA HIVYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, kuanzishwe Mfuko Maalum wa Uwekezaji (Investment Fund) ambao utasaidia taasisi na mashirika ya umma yenye uhitaji wa haraka na ukosefu wa mitaji kwa ajili ya kutoa huduma pindi inapohitajika. Vilevile, mfuko huu maalum wa uwekezaji utasaidia kipindi kunamuanguko wa kiuchumi (economic shocks) au jambo lolote lisiloweza kuzuilika (unavoidable circumstances) ambalo linaathiri mtaji wa taasisi au mashirika ya umma. Chanzo cha fedha cha Mfuko huu kinaweza kuwa fedha ambazo hazijadaiwa kutoka mabenki, taasisi za kifedha zisizo za kibenki, taasisi za bima, kampuni za mawasiliano na asilimia 20 ya mapato yasiyo ya kikodi yanayokusanywa na Ofisi ya Msajili wa Hazina.

3.2.2 Viwanda vinavyomilikiwa na Taasisi za umma kuzalisha chini ya uwezo (under capacity)

KWA KUWA, kuna changamoto ya upungufu wa malighafi kwenye viwanda vinavyomilikiwa na taasisi mbalimbali za umma ikiwamo vile vinavyomilikiwa na Bodi ya mazao Mchanganyiko (CPB) na Kiwanda cha Bidhaa za Ngozi Cha Kimataifa cha Kilimanjaro (KLICL) kinachomilikiwa kwa ubia kati ya Jeshi na Magereza na Mfuko wa Hifadhi ya Jamii wa Watumishi wa Umma (PSSSF),

NA KWA KUWA, upungufu huo wa malighafi unasababisha viwanda hivyo kuzalisha chini ya uwezo wake na mtaji wa uwekezaji wa shilingi Bilioni 143 kutotumika kwa ufanisi. Hatua hii inaathiri upatikanaji wa tija iliyokusudiwa ya mtaji uliowekezwa kwenye viwanda hivi.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali kuhakikisha wanaimarisha menejimenti zinazosimamia viwanda hivi kwa kuwa na menejimenti zenye mtizamo wa kibiashara na ushindani. Hatua hii itaongeza ufanisi na kulinda thamani ya mitaji iliyowekezwa kwenye viwanda hivi, hivyo kuleta tija ya uwekezaji wa mitaji ya umma.

3.2.3 Changamoto ya kifedha iliyojitokeza baada ya Shirika la Hifadhi la Taifa Tanzania kuongezewa idadi ya hifadhi (TANAPA)

KWA KUWA, kuongezeka kwa idadi ya Hifadhi zinazoongozwa na Shirika la Hifadhi za Taifa Tanzania (TANAPA) kutoka hifadhi 16 hadi hifadhi 22, kumepelekea kuwa na changamoto ya fedha za uendeshaji na za kutekeleza miradi ya uwekezaji ya hifadhi,

NA KWA KUWA, kutokutekeleza miradi ya uwekezaji ya hifadhi kunaathiri upatikanaji wa mapato ya kutosha kutokana na kupungua kwa watalii kwani mazingira ya hifadhi hayarithishi, hivyo kukosekana ufanisi na tija ya uwekezaji katika hifadhi,

KWA HIVYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali ihakikishe inaipatia Shirika la TANAPA fedha za kutosha ili kuongeza ufanisi katika hifadhi zote 22 hivyo, waweze kutekeleza majukumu yao kikamilifu na tija iweze kupatikana.

3.2.4 Msongamano wa Shehena katika Bandari Dar es Saalam - (TPA)

KWA KUWA, Bandari ya Dar Es Salaam ndio lango la uchumi kwa nchi nyingi za kusini na Mashariki mwa Afrika zikiwepo CONGO DRC, RWANDA, BURUNDI, MALAWI, ZAMBIA, UGANDA, ZIMBAMBWE na SUDAN KUSINI ambazo zinatumiya Bandari ya Dar Es Salaam kupitisha shehena yao ya mizigo, jambo linalopelekea bandari hii kuelemea na shehena ya mzigo inayohudumiwa,

NA KWA KUWA, upanuzi wa bandari hiyo unaoendelea sasa hautaweza kumaliza changamoto iliyokuwepo sasa ya wingi wa shehena zinazohudumiwa na nyingine kushindwa kushushwa kutokana na eneo kuwa dogo na kina kidogo.

KWA HIVYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (i) Serikali kupitia Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari ihakikishe inamaliza kwa haraka changamoto zinazozuia kuanza kufanya kazi kwa Bandari Kavu ya KWALA kwani hadi sasa Bandari hii imekamilika kwa asilimia 98. Kwa kuanza kufanya kwa Bandari hii itaongeza ufanisi na kiasi cha shehena itakayohudumiwa na bandari ya Dar es salaam na kupunguza msongamano wa shehena ya mzigo kwa asilimia 30; na
- (ii) Kuharakisha mchakato wa Ujenzi wa Bandari ya Mbegani - Bagamoyo kwa kutumia mapato ya ndani ambayo inatarajiwa kuwa na vigezo vya kimataifa, hivyo kuongeza ushindani wa Bandari zetu katika soko na kupata tija ya uwekezaji wa mitaji ya umma.

3.2.5 Ushirikishwaji wa Sekta Binafsi kwenye Miradi ya Utalii

KWA KUWA, Shirika la Hifadhi la Taifa (TANAPA) na Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania (TFS) kuwa na uwezo mdogo wa kifedha kuwekeza kwenye vituo na vivutio vyao vya utalii hasa kwenye ujenzi wa hoteli na hosteli za kulala watalii kama ilivyobainika kwenye Hifadhi ya Taifa ya Mkomazi na ile ya hifadhi ya Mazingira Asilia ya Amani mkoani Tanga,

NA KWA KUWA, uwezo huo mdogo wa kifedha unapelekea taasisi kushindwa kuongeza thamani maeneo ya hifadhi hivyo, kukosekana kwa tija (optimum utilization) ya vivutio hivi na kudhoofisha mchango wake kwenye kuchangia Mfuko Mkuu wa Serikali,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali kupitia Bodi ya Utalii na Bodi za TANAPA na ile ya TFS, kushirikiana na wawekezaji kutoka sekta binafsi (PPP) kwenye ujenzi wa malazi na miundominu mingine ndani ya hifadhi za Taifa na zile za Misituta ya Mazingira Asili ili kuziwezesha hifadhi kutoa huduma bora kwa watalii hatua itakayopelekea kuongeza ufanisi na mapato kwa hifadhi, hivyo kupatikana kwa tija ya uwekezaji wa mitaji ya umma inayowekezwa kwenye hifadhi hizo.

3.2.6 Deni la Bodi ya Pamba

KWA KUWA, Agizo la Serikali la Mwaka 2019 lilitaka Pamba kununuliwa kwa bei ya juu zaidi ya bei ya soko la dunia limeathiri uwezo wa wanunuzi wa pamba kwa kiasi cha shilingi **Bilioni 21.8** kiasi ambacho Serikali iliahidi kufidia deni hilo,

NA KWA KUWA, maamuzi hayo yalisababisha watoa huduma za pembejeo za kilimo cha pamba walioingia mikataba na Bodi ya Pamba kutolipwa madai yao ya jumla ya shilingi **Bilioni 80.63,**

NA KWA KUWA, tangu azimio hili litolewe na Bunge katika Mkutano wa Tisa wa Bunge ambapo kamati iliwasilisha taarifa bungeni, hatua iliyochukuliwa na Serikali hadi sasa ya kutaka kufanya uhakiki wa deni hilo la jumla ya shilingi **bilioni 102.51** bado haijaweza kutatua changamoto iliyopo sasa katika sekta hii ndogo ya Pamba,

KWA HIVYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali iongeze kasi na kuhakikisha hadi inapofika mwezi machi, 2023 iwe imekamilisha uhakiki na kuliweka deni hilo kwenye bajeti ya mwaka 2023/24 ili waweze kulilipa kikamilifu. Jambo litakalosaidia kukuza sekta ya pamba na kutekeleza Ilani ya Chama cha Mapinduzi ya kuongeza uzalishaji wa zao la pamba kutoka tani **350,000** hadi kufikia tani **1,000,000** ifikapo 2025.

3.2.7 Ukosefu wa Mfumo Mmoja unaosomana wa TEHAMA katika Utendaji wa Taasisi na Mashirika ya Umma:

KWA KUWA, Kamati imebaini changamoto ya kukosekana Mfumo mmoja na madhubuti wa TEHAMA katika Utendaji wa Taasisi, Mashirika ya umma na Serikali kwa ujumla,

NA KWA KUWA, changamoto hiyo inapelekea kukosa ufanisi na tija kwenye utendaji wa Taasisi, Mashirika ya umma na Serikalini kwa ujumla, hivyo Serikali kupoteza Mapato, wafanyabiashara kupata hasara kutokana na kushindwa kupata huduma kwa wakati na wananchi kupata madhara hususani ya kukosa huduma za kijamii kwa wakati,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Serikali itengeneze Mfumo mmoja na madhubuti wa TEHAMA (Single Intergrated Information Management System and Network) ambao usaidia kutatua changamoto zilizopo sasa za kuwa na mifumo mingi, duni na isiyosomana.

3.2.8 Mapungufu kwenye Sheria zinazoanzisha na kuendesha taasisi na mashirika ya umma

KWA KUWA, baadhi ya taasisi na mashirika ya umma yanakabiliwa na changamoto za kuwa na mapungufu ya sheria wanazozitumia, moja ya taasisi hizo ni Tume ya Ushindani (FCC) ambapo mapungufu yapo katika sheria ya ushindani (FCA) na Sheria ya Alama za Bidhaa (MMA).

NA KWA KUWA, upungufu huu wa kisheria unapelekea Tume ya Ushindani (FCC) kushindwa kutekeleza shughuli zao kikamilifu jambo ambalo linakwamisha juhudi za kushajiisha ushindani na kumlinda mlaji dhidi ya vitendo hadaifu na kandamizi na vita dhidi ya bidhaa bandia.

KWA HIVYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali ikamilishe kwa haraka mchakato wa mabadiliko ya sheria ya Tume ya Ushindani ili

kutatua changamoto za kisheria zilizopo sasa ambazo zinakwamisha shughuli za taasisi hii na tija ya uwekezaji wa mitaji ya umma iweze kupatikana.

3.2.9 Jukumu la kuweka Vinasaba kwenye Mafuta linalotekelezwa na Shirika la Viwango Tanzania (TBS)

KWA KUWA, Shirika la Viwango Tanzania lilipewa jukumu la kuweka vinasaba kwenye mafuta mwaka 2021 kutokana na malalamiko ya wafanya biashara ya kulipa gharama kubwa kwa mzabuni kwa huduma hii ya kuwekewa vinasaba jambo ambalo si la kutozwa gharama kubwa.

NA KWA KUWA, vinasaba hivyo vinavyowekwa kwenye mafuta vilikuwa vinaagizwa kutoka nje wakati wa mzabuni na sasa Shirika la Viwango bado linaendelea kuagiza vinasaba hivyo kutoka nje na kuongeza gharama za uendesaji.

NA KWA KUWA, kuongezeka kwa gharama hizo ni moja ya sababu zinazopelekea uhaba wa fedha za kutekeleza shughuli za TBS ikiwemo utekelezaji wa miradi ya maendeleo kikamilifu.

KWA HIVYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, TBS wakamilishe kwa haraka tafiti wanayoifanya ya vinasaba vyao wenyewe na kuanza kutumika kwa vinasaba ili kuondokana na kadhia ya kuagiza vinasaba kutoka nje. Hatua hii itasaidia kuthibiti ubora wa mafuta zaidi na kulinda mapato ya Serikali ipasavyo.

3.2.10 Taasisi za Umma kushindwa kukusanya Madeni (Receivables)

KWA KUWA, Wakala wa Umeme na Ufundi Tanzania (TEMESA) inadai deni kubwa kwa Taasisi za Serikali na deni hilo limekuwa likiongezeka mwaka hadi mwaka kutoka shilingi **billion 37.8** mwaka 2019/2020 hadi kufikia shilingi **bilioni 45.38** mwaka 2020/2021,

NA KWA KUWA, deni hili linaathiri ukwasi wa TEMESA kama taasisi na utendaji wake kwani wanashindwa kufanya ukarabati wa karakana, kununua vipuli vipya na kukosa wa zabuni pale wanapotaka kutekeleza miradi kwa kuwa wazabuni wanaona TEMESA hawawezi kuwalipa kutokana na hali yao ya kifedha,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- i. Serikali ihakikishe inakamilisha kwa haraka uhakiki wa deni la shilingi **bilioni 45.38** unaofanywa na Mkaguzi wa ndani Mkuu na kulilipa deni hilo; na
- ii. Serikali ihakikishe inatengeneza mfumo utakaosaidia TEMESA kulipwa fedha za matengenezo kwa wakati kama vile kutumia mfumo wa Pre paid ili kutozalisha madeni mapya na kuongeza ufanisi wa taasisi hii.

3.2.11 Mfumo wa Kutoa Fedha za Ruzuku kwa Mamlaka za Uhifadhi

KWA KUWA, Mapato yote ya Taasisi za Uhifadhi za TANAPA, TAWA na NCCA yanakusanywa na Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) kwenda Mfuko Mkuu wa Serikali,

NA KWA KUWA, hali hii inazipunguzia Mamlaka za TANAPA, TAWA na NCCA ukwasi na kuathiri uwezo wake wa kufanya maamuzi ya haraka na yenye tija ya kuwekeza kwenye sekta ya utalii ambayo inapokea wageni wengi kila wakati.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali ianzishe mfumo maalumu (Revenue Disbursement automated system-ReDAS) ambao utahakikisha kuwa sehemu ya mapato ambayo yamekusanywa na Mamlaka ya Uhifadhi kutumia mfumo wa TRA inarudishwa kwenye taasisi kwa wakati. Sehemu ya mapato hayo yanayorudishwa ni kulingana

na bajeti waliyopangiwa taasisi hiyo. Hatua hii itasaidia kuimarisha sekta hii ya utalii kwa kwa na uhakika wa fedha za uendeshaji lakini pia haitaathiri ukusanyaji wa mapato ya Serikali kwa kutumia Consolidated Fund na hivyo itaongeza ufanisi kwenye uwekezaji wa mitaji ya umma inayofanywa na taasisi hizi.

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO

4.1 Shukurani

Mheshimiwa Spika, napenda kutumia fursa hii kukushukuru wewe binafsi, Naibu Spika na Wenyeviti wa Bunge kwa uongozi wenu makini wa kuniongoza ambao umeniwezesha kuwasilisha Taarifa hii hapa Bungeni. Utekelezaji wa majukumu ya Kamati umefanikiwa kwa kiasi kikubwa kutokana na maelekezo ya kiti chako ikiwa ni pamoja na ushauri, miongozo na msaada uliotupatia kwa kipindi chote cha mwaka mzima.

Mheshimiwa Spika, Kwa namna ya pekee, napenda kumpongeza Mheshimiwa Rais wa jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Samia Suluhu Hassan kwa kuhakikisha kunakuwa na usimamizi bora katika Taasisi na Mashirika ya Umma na kuweka msukumo wa hali ya juu katika uwekezaji wenye tija kwa Taifa.

Mheshimiwa Spika, Vile vile, napenda kumshukuru Msajili wa Hazina Ndugu Benedicto Mgonya kwa ushirikiano wake wa dhati aliutoa kwa Kamati kwa kushauri namna bora ya kuzifanya Taasisi na Mashirika ya Umma, kuwa na ufanisi katika utendaji na uwekezaji wake na kuleta tija kwa Taifa ili kukamilisha dhima ya Serikali ya kufanya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma. Aidha, napenda kuwashukuru wafanyakazi wote wa Ofisi ya Msajili wa Hazina ambao wamekuwa wakishirikiana kwa karibu na Kamati katika kuhakikisha kunakuwa na usimamizi madhubuti wa Taasisi na Mashirika ya Umma wakiongozwa na Mkurugenzi Idara ya Uwekezaji katika Ofisi ya Msajili wa Hazina.

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru Wajumbe wote wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma kwa kutekeleza majukumu ya Kamati hii kwa moyo na uadilifu mkubwa. Aidha nawapongeza kwa kushiriki kikamilifu katika kuboresha mijadala, maoni na mapendekezo ya kamati na kunipa heshima ya kuiwasilisha Taarifa hii

mbele ya Bunge lako Tukufu. Naomba kuwatambua Wajumbe hao kama ifuatavyo: -

1.	Mhe. Jerry William Silaa, Mb	_	Mwenyekiti
2.	Mhe. George Natany Malima, Mb	-	M/Mwenyekiti
3.	Mhe. Amina Daud Hassan, Mb	_	Mjumbe
4.	Mhe. Assa Nelson Mekanika, Mb	_	Mjumbe
5.	Mhe. Bahati Keneth Ndingo, Mb	_	Mjumbe
6.	Mhe. Charles Muguta Kajege, Mb	_	Mjumbe
7.	Mhe. Dkt. Christine Christopher Mnzava, Mb	_	Mjumbe
8.	Mhe. Condester Michael Sichwale, Mb	-	Mjumbe
9.	Mhe. Dorothy George Kilave, Mb	_	Mjumbe
10.	Mhe. Ester Amos Bulaya, Mb	_	Mjumbe
11.	Mhe. Haji Amour Haji, Mb	_	Mjumbe
12.	Mhe. Hamida Mohamed Abdallah, Mb	_	Mjumbe
13.	Mhe. Janeth Elias Mahawanga, Mb	_	Mjumbe
14.	Mhe. Dkt. John Danielson Pallangyo, Mb	_	Mjumbe
15.	Mhe. Josephine Thabita Chagula, Mb	_	Mjumbe
16.	Mhe. Maryam Azan Mwinyi, Mb	-	Mjumbe
17.	Mhe. Nora Waziri Mzeru, Mb	_	Mjumbe
18.	Mhe. Dkt. Oscar Ishengoma Kikoyo, Mb	_	Mjumbe
19.	Mhe. Dkt. Pius Stephen Chaya, Mb	-	Mjumbe
20.	Mhe. Sanya Jusa Jaffar, Mb	_	Mjumbe
21.	Mhe. Silyvestry Francis Koka, Mb	_	Mjumbe
22.	Mhe. Vuma Hole Augustine, Mb	_	Mjumbe
23.	Mhe. Zueni Athumani Bushiri, Mb	-	Mjumbe

Mheshimiwa Spika, Pia napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Ndugu Nenelwa J. Mwiambi, *ndc*, kwa ushirikiano wa hali ya juu aliutoa ikiwa ni pamoja na kutoa ushauri stahiki na kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake kikamilifu na kwa wakati. Pia natoa shukrani kwa Idara ya Kamati za Bunge kwa kuratibu vema shughuli za Kamati chini ya Mkurugenzi wa Idara Ndugu Athumani Hussein, *ndc*, Mkurugenzi Msaidizi Ndugu Michael Chikokoto, *ndc*, na Makatibu wa Kamati Ndugu Zainabu Mkamba, Ndugu Mwajuma Ramadhan na Ndugu Charles Wanyancha na Msaidizi wa Kamati Ndugu Modesta Kipiko. Pia tunawashukuru Watumishi

kutoka Idara ya Mshauri wa Masuala ya Sheria wa Bunge Ndugu Elizabeth Malongo na Ndugu Praisegod Lukio pamoja na Kitengo cha Taarifa Rasmi za Bunge kwa ushirikiano wao mzuri.

4.2 Hoja

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii ni matokeo ya uchambuzi wa kina kuhusu utekelezaji wa Uwekezaji wa Mitaji ya Umma unaofanywa na Taasisi na Mashirika ya Umma, maoni na mapendekezo yanayotokana na uchambuzi uliofanywa na Kamati kwa lengo la kuishauri Serikali katika eneo la Uwekezaji wa Mitaji ya Umma ili uwekezaji huo ulete tija kwa Taifa.

Naomba kutoa hoja kwamba Bunge sasa liipokee Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma, kuhusu uchambuzi wa uwekezaji wa Mitaji ya Umma, kuijadili na hatimaye kuridhia Maoni na Mapendekezo yake ili Serikali iweze kuyafanyia kazi.

Mheshimiwa Spika, Naomba kutoa hoja.

Mhe. Jerry William Silaa, Mb

**MWENYEKITI
KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
UWEKEZAJI WA MITAJI YA UMMA**

7 Februari, 2023

5.0 KIAMBATISHO

ORODHA YA TAASISI NA MASHIRIKA YA UMMA YALIYOKUTANA NA KAMATI KUENZIA FEBRUARI, 2022 HADI JANUARI, 2023:

- i) Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya (NHIF);
- ii) Mamlaka ya Udhibiti wa Usafiri Ardhini (LATRA);
- iii) Mamlaka ya Udhibiti wa Nishati Na Maji (EWURA);
- iv) Kampuni ya Huduma za Meli Tanzania (MSCL);
- v) Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO);
- vi) Benki ya Maendeleo ya Kilimo Tanzania (TADB);
- vii) Shirika la Nyumba la Taifa (NHC);
- viii) Shirika la Reli Tanzania (TRC);
- ix) Shirika la Taifa la Maendeleo (NDC);
- x) Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA);
- xi) Bohari ya Madawa (MSD);
- xii) Mfuko wa Hifadhi ya Jamii wa Watumishi wa Umma (PSSSF);
- xiii) Wakala wa Taifa wa Hifadhi ya Chakula (NFRA);
- xiv) Mamlaka ya Viwanja vya Ndege (TAA);
- xv) Wakala wa Majengo Tanzania (TBA);
- xvi) Kampuni ya Ndege ya Tanzania (ATCL);
- xvii) Wakala wa Ndege za Serikali (TGFA);
- xviii) Benki ya Biashara ya Tanzania (TCB);
- xix) Mfuko wa Fidha kwa Wafanyakazi (WCF);
- xx) Benki ya Maendeleo (TIB);
- xxi) Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote (UCSAF);
- xxii) Bodi ya Pamba (TCB);
- xxiii) Bodi ya Nafaka na Mazao Mchanganyiko (CPB);
- xxiv) Shirika la Tafiti na Maendeleo ya Viwanda (TIRDO);
- xxv) Mfuko wa Maji (NWF);

- xxvi) Mfuko wa Barabara Tanzania (ROAD FUND);
- xxvii) Wakala wa Barabara Mjini na Vijijini (TARURA);
- xxviii) Bodi ya Michezo ya Kubahatisha (GBT);
- xxix) Wakala wa Vipimo (WMA);
- xxx) Tume ya Ushindani (FCC);
- xxxi) Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA);
- xxxii) Wakala wa Umeme na Ufundi Tanzania (TEMESA);
- xxxiii) Shirika la Viwango (TBS);
- xxxiv) Shirika la Uwakala wa Meli Tanzania (TASAC);
- xxxv) Benki Kuu ya Tanzania (BOT);
- xxxvi) Bodi ya Sukari (SBT);
- xxxvii) Mamlaka ya Usimamizi wa Wanyama Pori Tanzania (TAWA);
- xxxviii) Mamlaka ya Hifadhi za Taifa Tanzania (TANAPA);
- xxxix) Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro (NCAA);
- xl) Mamlaka ya Maji safi na Usafi wa Mazingira (AUWSA)
- xli) Mamlaka ya Maji safi na Usafi wa Mazingira Dar Es Salaam (DAWASA);
- xlii) Mamlaka ya Afya ya Mimea na Viuatilifu (TPHPA);
- xliii) Wakala wa Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini (RUWASA);
- xliv) Wakala wa Huduma za Misitani Tanzania (TFS);
- xlvi) Wakala wa Barabara Tanzania (TANROAD);
- xlvi) Bodi ya Korosho Tanzania (CBT);
- xlvi) Bodi ya Tumbaku Tanzania (TTB)